

DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.01.064>

УДК 314.151-054.72(=161.2):[929+930+002.2]Шевченко

Тетяна Антонюк,

<https://orcid.org/0000-0002-6446-2795>,

докторка історичних наук,

провідна наукова співробітниця відділу зарубіжної україніки,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: antoniuktd@nbuv.gov.ua

Олеся Дзира,

<https://orcid.org/0000-0002-3928-3824>,

кандидатка історичних наук,

завідувачка відділу зарубіжної україніки,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: dzyra@nbuv.gov.ua

Вікторія Антонова,

<https://orcid.org/0000-0002-0788-5505>,

молодша наукова співробітниця

відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: anaisant196@gmail.com

Візантолог, українознавець, славіст Ігор Шевченко (1922–2009): з нагоди виставки в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, присвяченої 100-річчю від дня народження

Мета статті – розкрити зміст і склад книжкової виставки відділу зарубіжної україніки у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ), присвяченої 100-річчю від дня народження вченого Ігоря Шевченка. **Методологія дослідження**, присвяченого внеску І. Шевченка у розвиток гуманітарної науки, співпрацю з науковими й навчальними інституціями України, ґрунтується на використанні принципів історизму та об'єктивності, хронологічного, історико-порівняльного, біографічного та бібліографічних методів, аналізу і синтезу змісту його книжкової колекції з фондів НБУВ. **Наукова новизна** дослідження, полягає в тому, що книжкова спадщина Ігоря Шевченка – одного з видатних представників української та світової науки ХХ – початку ХХІ ст. – у вигляді колекції його особистих опублікованих праць та праць, що були пов'язані з його ім'ям, представляються відділом зарубіжної україніки НБУВ для широкого загалу вперше. Розкрито співпрацю вченого з науковими й навчальними інституціями України в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. У **висновках** констатується, що наукові праці І. Шевченка та біографічні публікації

різних учених про внесок у розвиток науки дозволяють простежити життєвий шлях науковця, його становлення та розвиток як вченого та громадського діяча, з'ясувати вагомий внесок в українську й світову науку. Виставка залучає книжкову спадщину вченого, яка довгий час до незалежності не була у відкритому доступі для широкого наукового загалу в Україні та за її межами. Визначається значна цінність його книжкової спадщини для подальшого розвитку історичних та філологічних досліджень в Україні.

Ключові слова: праці професора Ігоря Шевченка, візантологія, українознавство, славістика, зарубіжна україніка, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Постановка проблеми. Проблема вивчення інформаційних можливостей книжкових фондів у питаннях наукового дослідження спадщини вчених пов'язана з науково-інформаційними завданнями бібліотекознавства та книгознавства в галузі поширення знань. Вона вирішується за допомогою засобів представлення наукової та творчої спадщини вченого та культурного діяча, повноти комплектування та можливостей складу і змісту книжкової виставки.

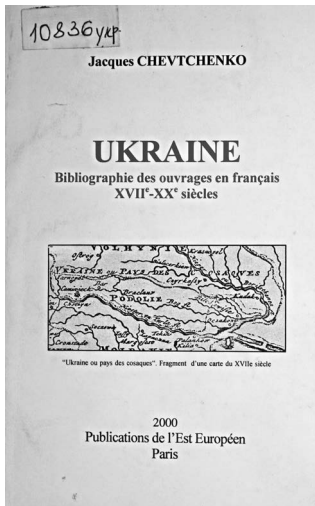


Актуальність теми. Вшанування пам'яті видатного вченого, професора Гарвардського університету Ігоря Шевченка, ім'я якого стоїть поряд з іменами таких гарвардських світочів науки українського походження, як Омелян Пріцак та Юрій Шевельов, популяризації його вагомому внеску у розвиток візантології, слов'янознавства, українознавства, спеціальних історико-філологічних дисциплін (агіографії, епіграфіки, палеографії, текстології тощо) є актуальним завданням бібліотечної діяльності в галузі біобібліографічних та персонологічних досліджень, спрямованої на розкриття своїх фондів для розвитку науки і культури через популяризацію наукової спадщини вченого.

Мета статті – розкрити склад і зміст книжкової виставки, опублікованих праць Ігоря Шевченка, особливості його наукової діяльності, співпрацю вченого з науковими й навчальними інституціями України в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. Склад виставки подає 31 найменування, вона підготовлена відділом зарубіжної україніки та представлена на сайті НБУВ (<http://www.nbuv.gov.ua/node/5884>).

Стан дослідження. Життя і діяльність Ігоря Шевченка як видатного вченого досліджували Д. Гордієнко [1], Б. Гудзяк [2], Ю. Дулерайн [5], О. Лучук [6], В. Скуба [10], О. Файда [11], П. Шрайнер [16], А. Ясіновський [19], О. Ясь [20] та інші. Теоретичною основою нашої розвідки стали опубліковані праці самого вченого, а також енциклопедичні статті та інтернет-видання, в яких сконцентровано багато інформації про предмет дослідження [3; 7; 12–14; 17; 29; 21].

Виклад основного матеріалу дослідження. Ігор Шевченко (10.02.1922–26.12.2009) народився у містечку Радосць (тепер дільниця Варшави) в родині офіцера і члена уряду Української Народної Республіки в екзилі. Особистість І. Шевченка формувалась у варшавському українському середовищі – сімейне виховання в патріотичному дусі та спілкування з іншими емігрантами. З батьківського дому Ігор Шевченко виніс глибоку відданість і любов до свого народу



й культури. Грунтовну освіту майбутній вчений здобував у Варшавській гімназії та Гуманітарному лицей Інституту Адама Міцкевича (до 1939 р.), де осягнув знання грецької й латини. З цього приводу сам І. Шевченко казав: «Моєю метою ще в дитинстві стало досліджувати корені нашої цивілізації. <...> Без греки і латини це було неможливо» [11].

Саме у Варшавській гімназії, будучи шістнадцятилітнім студентом, І. Шевченко зробив свою першу наукову публікацію як лінгвіст. Нею став переклад польською мовою витягу з твору Вольтера «Le siècle de Louis XIV» [33]. Грунтовну лінгвістичну підготовку І. Шевченко продовжив у 1940–1945 рр. у Карловому університеті в Празі, де здобув ступінь доктора філософії з класичної філології, давньої історії та порівняльної лінгвістики. У цей час був одночасно слухачем Українського вільного університету в Празі.

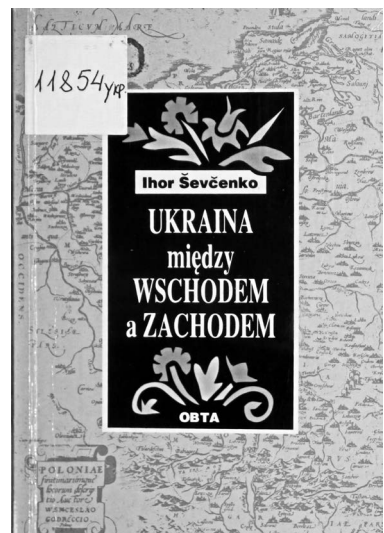
Після Другої світової війни він опинився в таборах Ді-Пі в Німеччині, де вів активну громадську діяльність. За посередництва своїх польських друзів, навесні 1946 р. встановив особисті контакти з британським письменником Джорджем Орвеллом і отримав його згоду на переклад українською повісті-антиутопії «Animal Farm», що з'явилася з друку 1945 р. у Великій Британії. «Я був негайно захоплений ідеєю, що переклад казки українською мовою буде великою цінністю для моїх співвітчизників», – зазначав І. Шевченко. Опублікований у 1947 р. переклад під назвою «Колгосп тварин» (під псевдонімом Іван Чернятинський) у видавництві «Прометей», яке тоді знаходилося в Німеччині, став першим перекладом відомого твору Дж. Орвелла іноземною мовою, що в алегоричній казковій формі зображує радянський тоталітарний режим [5]. У передмові до першого українського видання Дж. Орвелл зазначав, що для нього надзвичайно важливо, щоб люди на Заході «побачили советський режим таким, яким він є» [6, с. 128; 8].

Подальше формування вченого відбувалося у франкомовному середовищі Лювєнського католицького університету (Бельгія), де він здобув ще один ступінь доктора філософії в галузі класичної філології та візантиністики (1949). Був слухачем семінару проф. Анрі Грегуара в Брюсселі у Візантійській фундації, що й забезпечило його становлення як дослідника-класика, візантиніста і славіста, здібного поліглота, красномовного промовця, майстра вишуканого писаного слова і блискучого ерудита.

У 1949 р. Ігор Шевченко переїхав до Сполучених Штатів, де працював у різних американських університетах – Берклі (Каліфорнія), Мічиганському (1954–1957) та Колумбійському (1957–1965 з 1962 р. – професор), Гарвардському (з 1965 р.); одночасно з 1960 р. тісно співпрацював з Центром візантиністичних досліджень Дамбартон Оукс у статусі запрошеного вченого, а вже з 1965 р. – на посаді старшого наукового співробітника [20].

Наступна діяльність І. Шевченка пов'язана з роботою у Гарвардському університеті. Оскільки до 1968 р. в американських університетських бібліотеках, і зокрема в бібліотеці Гарвардського університету, україніка фактично була відсутня, було створено Комітет українських студій на чолі з Омеляном Прицаком. До редакційної колегії, окрім О. Прицака як головного редактора, Г. Ланта, Р. Пайпса, В. Вайнтрауба входив і Ігор Шевченко. Комітет одразу після свого заснування започаткував видання «Harvard Series in Ukrainian Studies» («Гарвардські серії українських студій») для забезпечення навчального процесу з україністики необхідною науковою літературою та джерелами. Було розроблено довгострокову видавничу програму, яка передбачала перевидання давніх рукописів та рідкісних книг, українських граматик, підручників, довідників, бібліографій, словників, вибраних творів класиків української гуманітарної науки, антологій української літератури українською мовою та друкування нових українознавчих досліджень, тематичних збірників англійською мовою. Друкування серії перші п'ять років здійснювало німецьке видавництво «Wilhelm Fink Verlag» у Мюнхені, а з 1973 р. – американські видавництва, переважно «Harvard University Press» [9, с. 132]. Серед численних видань у НБУВ зберігається й видання пам'ятки «Православний пом'яник XVII–XVIII ст.», одним з укладачів якого є І. Шевченко [26].

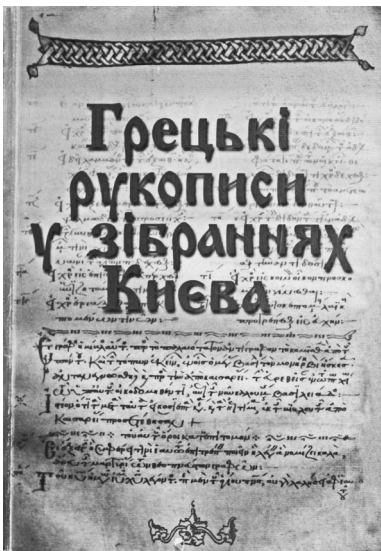
22 січня 1968 р. в Гарвардському університеті було започатковано українознавчі студії та першу в США кафедру історії України. За п'ять років розпочали діяльність дві інші кафедри: української мови та літератури. Це забезпечило заснування Українського наукового інституту Гарвардського університету (УНІГУ), створеного тоді за ініціативою найавторитетнішого вченого Омеляна Прицака, і за участю Ігоря Шевченка в Кембриджі (Массачусетс, США). Інститут отримав фінансування від української громади США. У 1973 р. І. Шевченко став професором візантійської історії та літератури в Гарвардському університеті і залишався на цій посаді упродовж двадцяти років. З того часу УНІГУ став одним із провідних центрів україністики у світі; його публікації та конференції стали вагомим чинником розвитку світової історичної науки, лінгвістики, літературознавства, вивели українські студії в еміграційному середовищі на вершину американської академічної науки. Фактично саме Омелян Прицак та Ігор Шевченко упродовж багатьох років і визначали стиль і зміст українознавчих студій у Гарварді, тримаючи їх на рівні кращих досягнень світової науки. До 1989 р. вчений перебував на керівних посадах у цій інституції, з 1977 р. – він співзасновник і видавець (редактор) її друкованого органу «Harvard Ukrainian Studies» (HUS) – часопису, що на багато років став провідним



українським науковим періодичним виданням, яке набуло репутації одного з провідних міжнародних часописів з проблем слов'янської медієвістики.

І. Шевченко, як член Комітету українських студій у Гарвардському університеті, поруч із відомими професорами О. Пріцаком (голова), Г. Лантом, Р. Пайпсом, В. Вайнтраубом, О. Оглоблиним, З. Вуйциком, А. Геровським був організатором першої групи молодих дослідників з україністики, серед них – відомі згодом вчені Орест Субтельний, Любомир Гайда, Григорій Грабович, Франк Сисин, Зенон Когут. Учений активно працював із молодими науковцями в щотижневому Семінарі українських студій для формування молодого покоління вчених-україністів, сприяв виходу періодичних видань «Minutes of the Seminar in Ukrainian Studies» – матеріали протоколів Семінару та «Recenzija: a Review of Soviet Ukrainian Scholarly Publications» – огляд радянських українських наукових видань. З 1970–1971 навчального року матеріали протоколів Семінару виходили з друку раз на рік і містили стислий виклад доповідей, прізвища осіб, котрі взяли участь у дискусії, та резюме висловлених ними думок, а також бібліографію доповіді. Журнал «Recenzija. A Review of Soviet Ukrainian Scholarly Publications» виходив два рази на рік і слугував майданчиком для дискусій та оцінки найновіших друкованих праць у галузі україністики, що побачили світ у радянській Україні у сфері української гуманітаристики й соціальних наук, зокрема монографічних досліджень, наукових збірників та журналів у галузі української історії, літератури, мовознавства, а також споріднених наукових дисциплін – соціології, антропології, археології та політичних наук.

Журнал був створений для студентів і надавав можливість наукового діалогу між різними поколіннями вчених, у ньому публікувалися як відомі вчені, так і студенти та молоді дослідники. Серед книжок І. Шевченка, що презентувалися на виставці в НБУВ, зберігається й число за 1974 рік (том V, № 1), присвячене 400-річчю книгодрукування в Україні, де розміщено критичні огляди видань



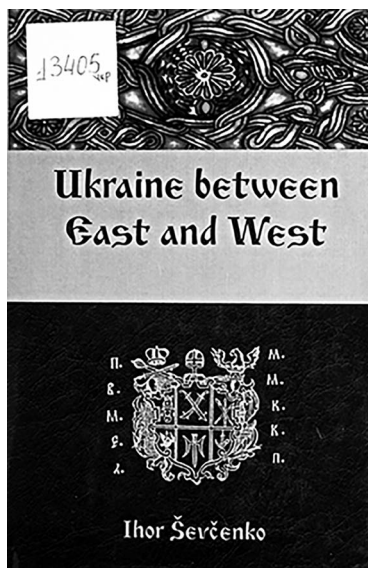
радянських науковців із проблем дослідження різних аспектів українського книгодрукування в XVI–XIX ст. Видання цікаве додатком, підготовленим І. Шевченком – статтею про перше видання перекладу слов'янською мовою «князівського зеркала» «Настанови» (трактат настанов Юстиніану I) константинопольського диякона Агапіта, опублікованого завдяки ініціативі Петра Могили у друкарні Києво-Печерської лаври у 1626 р. [9, с. 127–128; 30]. Ця праця засвідчує джерелознавчі, палеографічні та біографічні інтереси Ігоря Шевченка.

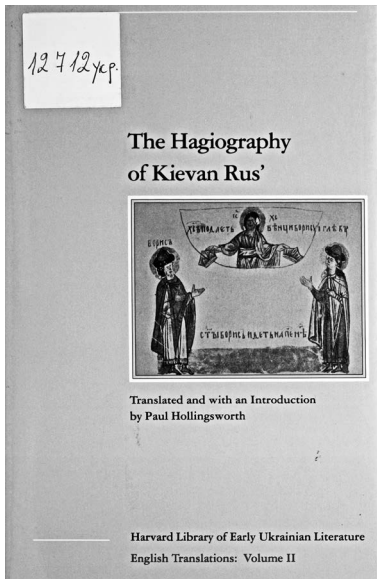
У фондах НБУВ зберігається комплект журналу «Harvard Ukrainian Studies» («Гарвардських українознавчих студій», далі HUS), також заснованого Комітетом українознавчих студій та

подарованих УНІГУ, що дає змогу досягнути тематику досліджень того часу. Можливість виходу наукового періодичного журналу була забезпечена навчально-науковою діяльністю кафедр українознавства та УНІГУ в цілому. Видання HUS започаткувало новий період у розвитку УНІГУ як світового центру україністики. До редакційного комітету входили професори О. Прицак (головний редактор), І. Шевченко (заступник головного редактора), О. Субтельний (редактор з питань історії) та Г. Грабович (редактор з питань літератури). Був створений дорадчий орган з 20 видатних вчених із США, Канади, Австрії, Великобританії, Ізраїлю, Італії, Німеччини, Польщі, Румунії, Туреччини, Франції і Чехословаччини. Основне завдання журналу полягало у створенні міжнародного форуму з українознавчих досліджень на основі міждисциплінарного підходу. Журнал друкувався західноєвропейськими мовами, що забезпечило входження української тематики у міжнародний науковий дискурс, з одного боку, та застосування методів світової науки в українознавчих дослідженнях, – з другого. Видавці зверталися до потенційних авторів із проханням подавати свої українознавчі аналітичні чи синтезуючі дослідження в контексті славістичних та європейських студій. Перше число «Гарвардських українознавчих студій» з'явилося у березні 1977 р. і упродовж наступних семи років виходило як кварталник, а з 1984 р. – двічі на рік [9, с. 130–131].

На виставці представлені 8 та 9 томи, присвячені 350-річчю заснування Києво-Могилянської академії (Harvard Ukrainian Studies, 1984. Vol. VIII, No ½: Special issue «The Kiev Mohyla Academy. Commemorating the 350th Anniversary of its Founding (1632)», 252 p.), та політичним і соціальним ідеям В'ячеслава Липинського (Harvard Ukrainian Studies, 1985. Vol. IX, No ¾: The Political and Social Ideas of Viacheslav Lypyn's'kyi, 508 p.). У декількох номерах публікувалися матеріали міжнародних конференцій, зокрема Міжнародного конгресу, проведеного у Равенні (Італія) у рамках відзначення 1000-ліття хрещення Русі (Harvard Ukrainian Studies, 1988–1989. Vols. XII/XIII: Special issue «Proceedings of the International Congress Commemorating the Millennium of Christianity in Rus'-Ukraine», 894 p.) та Міжнародної конференції з проблем концепцій націєтворення в Росії та Східній Європі у ранньоновітню добу, що відбулася в Єльському університеті (США) (Harvard Ukrainian Studies, 1986. Vol. X, No ¾: Special issue «Concepts of Nationhood in Early Modern Eastern Europe», 597 p.).

Ігор Шевченко багато працював як член редакційної колегії унікального археографічного проекту УНІГУ – серії «Harvard Library of Early Ukrainian Literature» («Гарвардська Бібліотека давнього українського письменства»), в якій видано корпус оригінальних текстів факсиміле пам'яток раннього україн-





ського письменства та англомовних перекладів і сучасних українських перекладів цих пам'яток, що забезпечило залучення української історико-літературної спадщини до контексту світової літератури. Видання цього фундаментального проєкту, на жаль не завершеного, в повному обсязі зберігається в НБУВ і доступне для дослідників. Низка наукових праць розкриває науковий доробок вченого. Ігорю Шевченку присвячене ювілейне видання HUS (1983, Vol. VII) до його 60-річчя, підготовлене учнями та колегами, із невідповідною назвою «Okeanos», що підкреслювала тематичне безмежжя та глибину його наукових інтересів [22]. Вона пов'язана також з назвою розлогого грецького рукопису з монастиря на горі Афон, який містив зібрання наукових історичних, літературних, філософських, а

також богословських текстів, які цікавили І. Шевченка як візантолога, палеографа, текстолога, бібліолога. Мирослав Лабунька підготував у цьому виданні бібліографію праць І. Шевченка за 1938–1984 рр., що складає 143 позиції [24]. До 80-річчя вченого у 2002 р. опубліковано бібліографію його праць за 1985–2001 рр. у десятому томі HUS «Palaeoslavica» («Zlataia Vrata: essays presented to Ihor Ševčenko on his eightieth birthday by his colleagues and students», ed. P. Schreiner, O. Strakhov, Iss. 1–2).

Учений був головою Американського відділення Міжнародної асоціації візантійських студій (Association Internationale des Études Byzantines), упродовж 1986–1996 рр. був обраний її президентом, а після 1996 р. – почесним президентом. Він входив до складу започаткованого ним Національного комітету українських візантиністів, редколегій періодичних видань – «Byzantinische Zeitschrift» та «Византийский временник», «Palaeoslavica», «The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.», «Dumbarton Oaks Papers» та серійних видань історичних джерел – «Corpus Fontium Historiae Byzantinae» і «Corpus des Astronomes Byzantins», де постійно публікував свої праці. Виставка праць ученого широко репрезентує науковій громадськості ці видання.

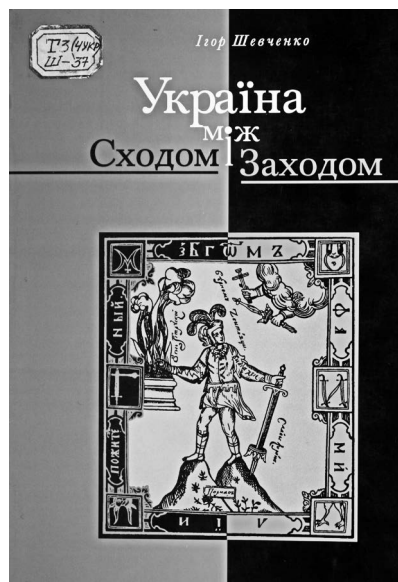
І. Шевченко здобув статус почесного доктора у Кельнському (1994), Варшавському (2001) університетах, Люблінському католицькому університеті Івана Павла II (2005), Українському вільному університеті в Мюнхені (лютий 2010 – не встиг отримати звання) [23, с. 309]. Й після виходу на пенсію 1992 р. Ігор Шевченко продовжив активну наукову та організаційну діяльність: плідно працював у Міжнародній Асоціації візантиністів; редагував наукові журнали та академічні видавничі серії, продовжував редакційну працю в журналі «Harvard Ukrainian Studies», готував численні наукові українознавчі публікації; надзвичайно діяльно організовував представницькі міжнародні наукові форуми, Міжнародний конгрес

з нагоди 1000-ліття християнства в Русі-Україні 1988 р. в Равенні; займався пошуком фінансової підтримки для окремих учених, дослідницьких проєктів і наукових бібліотек. Вчений був обраний почесним членом багатьох наукових товариств і академій, зокрема іноземним членом НАН України (з 1991 р.). Про визнання заслуг І. Шевченка в науковому світі свідчать часті запрошення його до провідних освітньо-наукових закладів Європи та Північної Америки.

У 1996 р. Ігор Шевченко видав збірку нарисів «Україна між Сходом і Заходом». У фондах НБУВ зберігаються як англomовне видання «Ukraine between East and West: essay on Cultural History to the Early Eighteenth Century» (Edmonton; Toronto, 1996, 2009), так і польське видання «Ukraina między Wschodem a Zachodem» (Warszawa, 1996); а також українське видання – «Україна між Сходом і Заходом: Нариси з історії культури до початку XVIII століття» (Львів, 2001, 2014), видане Інститутом історії Церкви Львівської Богословської Академії, Українського католицького університету спільно з Центром дослідження історії України ім. Петра Яцика, Канадського Інституту Українських студій Альбертського Університету [12; 13].

2001 р. виходить 3-й випуск серії нарисів «Західна історіографія України», підготовлений І. Шевченком, присвячений пам'яті батька, який від 1917 р. до смерті в 1941 р. у Варшаві присвятив своє життя українській справі. Передмову до книги «Україна між Сходом і Заходом: Нариси з історії культури до початку XVIII століття» написав І. Шевченко. Передні слова у книзі належать відомим учням ученого: американському й канадському історик, організатору науки, фахівцеві з історії України Франку Сисину та ректору Українського Католицького Університету (УКУ), митрополиту Української греко-католицької церкви, голові Філадельфійської архієпархії в США о. Борису Гудзяку.

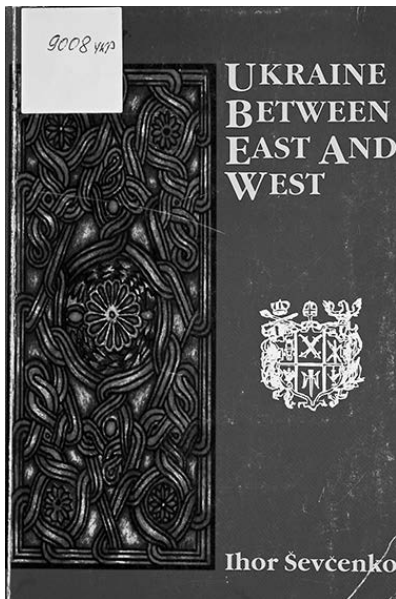
І. Шевченко розкриває такі важливі для української історії й сьогодення проблеми, як місце України між Сходом і Заходом, християнізація Київської Русі, суперник та епігон Києва – Володимиро-Суздальське князівство, Польща в українській історії, відродження руської віри, формування національної самосвідомості українців перед 1700 роком та інші. У виданні публікуються 16 хронологічних таблиць, покажчик, 5 географічних карт. Франк Е. Сисин розкриває покликання Центру досліджень української історії ім. Петра Яцика, який започатковує монографічну серію публікацій. Видання має на меті викласти у доступній для студентів формі курс лекцій з української та ранньої східноєвропейської історії та надати бібліографію. Надалі деякі із цих лекцій з'явилися у двотомному виданні зібраних праць І. Шевченка [12, с. XI–XII].



У зверненні Бориса Гудзяка «До українського читача» розкрито особистість ученого і людини Ігоря Шевченка як найавторитетнішого фахівця з візантійської історії та культури, заслуженого професора Гарвардського університету, дійсного члена численних академій і наукових товариств, почесного президента Міжнародної асоціації візантиністів. Характеризуючи І. Шевченка як науковця Борис Гудзяк відзначає, що «йому вдавалося поєднувати риси, які нелегко поєднати історикові-філологу – прискіплива увага до найдрібніших деталей і широкі ревелюційні висновки й гіпотези. Сам він про це писав у блискучому методологічному есе «Two Varieties of History Writing», поділяючи істориків на «гусениць» та «метеликів». Елегантність, сила та різноманітність праць і досліджень Ігоря Шевченка забезпечила йому такий авторитет в гуманітарних науках, якого, мабуть, не має жоден інший українець другої половини ХХ століття» [2, с. XIII–XIV].

Книга за своєю структурою має 12 нарисів. У Передмові автор розкриває зміст видання, зазначає, що дослідження охоплює період від хрещення Києва до початку ХVIII ст. Більшість нарисів (4–12) постали з лекцій, що склали частину курсу української історії, який І. Шевченко читав спільно з професором О. Прицаком у Гарвардському університеті у 1970–1974-х рр. І. Шевченко торкався переважно питань культури, а О. Прицак викладав головні події зовнішньої та внутрішньої історії [12].

«Україна між Сходом і Заходом», перекладена Марією Габлевич, відредагована Андрієм Ясіновським, отримала значний резонанс завдяки схвальним відгукам у «Критиці», «Українському історичному журналі», «Ковчезі» і стала доступна для широкого кола українських учених. Переклад рецензій із різних мов, використаних в оформленні обкладинки, здійснила Мар'яна Прокопович. Усі видання зазвичай мали фінансову підтримку, цього разу її надали Теодор і Магдаліна Бутреї при Освітній Фундації Петра Яцика. Книга з'явилася з друку напередодні вісімдесятиліття І. Шевченка [12, с. XIII–XIV] та у 1999 р. одержала наукову премію Міжнародної фундації Омеляна та Тетяни Антоновичів. Це щорічна премія, яка вручається діячам із різних ділянок українознавства з 1981 р. в США, а з 1990 р. церемонія нагородження відбувається в Україні.



Через 15 років ця книга була перевидана в Україні. У другому українському виданні зазначено: «Книга в широкій культурологічній перспективі представляє середньовічну і ранньомодерну історію України. Автор максимально об'єктивно й безпристрасно аналізує різні рівні проникнення до України східних і західних культурних елементів. Візантія, завдяки успішній християнській місії, заклала основи й дала

могутній поштовх розвиткові культури Київської держави. Візантійська спадщина була визначальним складником у культурному спектрі давнього Києва і не втратила своєї ваги до сьогоднішнього дня. Протилежним полюсом, звідки йшли культурні імпульси, був Захід. Головними воротами, крізь які ця культурна традиція проникала до України, була Польща» [13].



HARVARD
UKRAINIAN STUDIES

OKEANOS

Essays presented to
IHOR SHEVCHENKO
on his Sixtyeth Birthday
by his Colleagues and Students

Edited by
CYRIL MANGO and OMBELIAN FRITSAK
with the assistance of
Eliane M. Fritsaka

Volume VII 1983



Ukrainian Research Institute, Harvard University, Cambridge, Massachusetts

Темі українсько-польських стосунків учений приділив особливу увагу не лише в праці «Україна між Сходом і Заходом». Взаємини України й Польщі розкрито ним у працях, які характеризують епоху XVI–XVII ст. На особливу увагу заслуговує стаття Ігоря Шевченка «Багатоликий світ Петра Могили», присвячена одному з чільних діячів українського відродження XVII ст. та одній із ключових постатей української національної міфологеми [31].

Служіння своїй історичній батьківщині було цілком природним для І. Шевченка, як ученого та вихователя багатьох послідовників. Він залишив нащадкам сотні статей, рецензій та інших публікацій. Низка досліджень тематично сконцентрована у чотирьох збірниках – «Суспільство та інтелектуальне життя пізньої Візантії» («Society and Intellectual Life in Late Byzantium», London, 1981), «Ідеологія, література та культура у Візантійському світі» («Ideology, Letter and Culture in the Byzantine World», London, 1982), «Візантія та Слов'яни в літературі та культурі» («Byzantium and the Slavs in Letters and Culture», Cambridge; Napoli, 1991) і «Україна між Сходом і Заходом».

У галузі візантійського письменства дослідник відомий насамперед як розвінчувач оригінальності так званої «Записки Готського топарха» (сфальшованої Карлом Бенедиктом Газе у 1820-х роках), першовідкривач у рукописі Скіліци (з Національної бібліотеки Мадриду) невідомих поем на смерть двох візантійських імператорів X ст., видавець «Хронографії» Продовжувача Феофана, глибокий дослідник творчості Константина Порфірогенета тощо. Особливу увагу науковець приділив візантійському інтелектуальному середовищу епохи Палеологів – вже одна з перших наукових публікацій молодого І. Шевченка, яка з'явилась у Бельгії 1949 р., присвячувалась філософу і богослову Никифору Хумну [11]. Ігор Шевченко вивчав таких візантійських авторів, як Никифор Влеммід, Федір Метохіт, Никифор Грегорас, Микола Кавасила, Теодор Студит, Мануїл Мосхопул, Алексій Макремволіт тощо [28, с. XI].

Учений показав свій інтерес до Палеологівського періоду в історії Візантії у праці «Society and intellectual life in Late Byzantium», базуючись на невиданих до того часу рукописних джерелах. Багато схвальних відгуків про його праці

з візантиністики надав К. Манго. Останній порівняв ученого з видатним візантологом Генрі Грегуаром, якого перевершив його наступник [25, с. 1–2]. О. Пріцак ставив за велику заслугу І. Шевченка вивчення поширення візантійських наукових і псевдонаукових знань серед православних слов'ян [27, с. 4].

Дослідникам-славістам Ігор Шевченко відомий як автор кількох плідних гіпотез стосовно кирило-мефодіївської проблематики, в якій він як візантиніст міг добачати окремі аспекти, на котрі не завжди зважали фахівці власне з слов'янознавства. Так, він встановив низку джерел до Поширеного Життя Кирила, точно локалізував (спільно з К. Манго) монастир Поліхрон, про який згадує «Житіє Мефодія». Як зазначали Г. Літаврін та А. Турілов, І. Шевченку належить гіпотеза про пов'язання автора «Просторого житія Костянтина (Кирила) Філософа» з Римом, а не з Константинополем, саме він блискуче проаналізував моравську місію, результати якої сформулював у вигляді так званих трьох парадоксів (неуспішність місії – її подальші позитивні наслідки для Болгарії та Русі – перетворення акції братів із засобу візантійської зовнішньої політики на потужний чинник розвитку слов'янської культури), дослідив слов'янський переклад «Настанов» Агапіта, який вважав першим слов'янським перекладом світського тексту, він одним із перших зайнявся слов'янськими рукописами Синаю тощо [11]. Ігор Шевченко вважається також одним із кращих знавців життя і творчості Максима Грека [15; 32].

О. Пріцак пояснює таємницю успіху текстологічних досліджень І. Шевченка кваліфікованою експертизою візантійсько-слов'янських термінів, ідіом, троп, проведеною завдяки фундаментальним знанням церковнослов'янських ідіом – моравських, східноєвропейських і балканських [27, р. 3].

Учений друкував свої праці в англійських «Анналах» як дійсний член Української вільної академії наук. Зокрема відомі його статті «Inscription in honor of Empress Eudoxia» («The annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U. S.», New York: The Ukrainian Academy of Arts and Sciences, 1972, Т. XII, 1969–1972, № 1–2 (33–34), с. 204–216); «A new fragment of Sappho?» («The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U. S.», 1951, Т. I, № 2, с. 150–152); «An important contribution to the social history of late Byzantium» («The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U. S.», 1952, Т. II, № 4 (6), с. 448–459) та багато інших.

Наприкінці 1990-х років І. Шевченко дав методологічні поради молодим науковцям із приводу тенденцій розвитку історичної науки, рекомендуючи звертати увагу на нову інтерпретацію вже відомого матеріалу та на «вивчення того, як різні наступні епохи приймали, сприймали й переосмислювали якийсь конкретний період». У 2009 р. опублікував у чеському часописі «Byzantinoslavica» статтю під символічною назвою «Старий Візантиніст і місце візантійських студій сьогодні» [11; 16].

І. Шевченко активно співпрацював із науковими інституціями Національної академії наук України: Інститутом історії України, де вів семінар для молодих науковців-істориків, Інститутом української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського, Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадсько-

го. Завдяки дбанням І. Шевченка та Едварда Кінана було видано «Грецькі рукописи у зібраннях Києва: каталог» (Київ, Вашингтон, 2000) авторства дослідника грецької писемної спадщини та історії грецьких громад в Україні, співробітника Інституту рукопису НБУВ та доцента кафедри елліністики КНУ імені Тараса Шевченка С. К. Чернухіна.

Каталог є спільним науковим виданням НАН України (Інституту рукопису НБУВ, Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Інституту історії України) й дослідницького центру Дамбартон Оукс (США), за фінансової підтримки якого і було здійснено випуск праці.

Презентація каталогу відбулася в НБУВ 29 травня 2000 р. На презентації цього видання були присутні як сам І. Шевченко, так і Надзвичайний і Повноважний Посол Грецької Республіки в Україні Дімітріус Контумас, директор Інституту рукопису (нині Генеральний директор НБУВ) Любов Дубровіна та інші представники наукових установ м. Києва, причетні до видання. І. Шевченко у своєму виступі аргументував цінність каталогу для світової науки, звернувши особливу увагу на ретельний опис рукописів, повну бібліографію, зазначив: «Важливим є те, що в каталозі відбивається історія колекцій і зібрань, попередні спроби видання окремих рукописів та збірок. <...> Поява такого каталогу, створеного в Україні вперше, – є науковою сенсацією. Праця не лише показує історичний контекст культурних взаємозв'язків двох народів, а й залучає до світового наукового обігу маловідомі історичні джерела, включаючи Україну у світову візантологічну культуру» [4, с. 42–44].

У 1970 р. вчений вперше приїхав до України, вдруге – в 1990 р. і надалі приїжджав доволі часто [10]. Він не полишав наукових студій у Києві, ретельно вивчав Тмутараканський камінь та Київські глаголичні листки вже в оригіналі, що зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (вперше він опублікував свої роздуми у статті «Report on the Glagolitic Fragments (of the Euchologium Sinaiticum?) discovered on Sinai in 1975 and some thoughts on the models for the make-up of the earliest Glagolitic manuscripts») (HUS, 1982, Т. VI, № 2 (червень), с. 119–151), досліджував інші фонди НБУВ, у тому числі стародруків та рідкісних видань. Завдяки особистим контактам із жертводавцями у США, він допомагав в організації фінансової підтримки для археологічного дослідження м. Батурина та його музейного комплексу, видання наукових досліджень (зокрема видання архівної спадщини С. Ан-ського, збірника наукових праць «Рукописна та книжкова спадщини України», допомагав у публікаціях українських палеографів та кодикологів у світових часописах) тощо.

Багато організаційних і наукових зусиль доклав І. Шевченко до відродження Львівської Богословської Академії, а згодом Українського католицького університету (далі УКУ). Він сприяв формуванню фондів університетської бібліотеки, організував надходження до бібліотеки УКУ приватної книгозбірні видатного німецького візантиніста Ганса-Георга Бека, повного комплексу The Loeb Classical Library, повної повоєнної серії журналу «Byzantinische Zeitschrift» та інших цінних видань [1]. Свою приватну бібліотеку професор Ігор Шевченко також заповів

Українському Католицькому Університету. У 2009 р., незадовго перед відходом у засвіти, Капітула журналу вшанувала Ігоря Шевченка орденом «За інтелектуальну відвагу». Відзнаку в Кембриджі вручив член Капітули владика Борис Гудзяк.

Помер І. Шевченко 26 грудня 2009 р. у м. Кембридж (шт. Массачусетс, США).

Висновки. Виставка «Ігор Шевченко, невтормний дослідник України, її походження і поступу», підготовлена співробітниками відділу зарубіжної україніки Т. Антонюк та В. Антоною, доводить, що вчений залишив нам величезний інтелектуальний багаж, що увійшов до скарбниці світової гуманітаристики. Наявні у фондах НБУВ видання його наукових праць, пов'язані з авторством та редакторською працею І. Шевченка, присвячені йому праці (персоналії – видання, що містять інформацію про вченого), дають змогу розкрити особистість видатного вченого, актуалізувати його науковий доробок і цим самим вшанувати його пам'ять; розкривають можливості для розвитку візантиністики та української науки, зокрема, українознавства, славістики, спеціальних історико-філологічних дисциплін, котрі вивчають давню писемність, що включало пам'ятки історії та культури, праці давньої української писемності до міжнародного наукового простору. Ця спадщина викликала зацікавлення учених багатьох країн світу, як і наукові методи, застосовані вченим в українознавчих дослідженнях. Одночасно вчений був і залишається одним із видатних візантиністів другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Отже, публікації вченого на сьогодні є частиною української світової історіографії, і чекають на подальше глибоке осягнення і творчий розвиток.

Список бібліографічних посилань

1. Гордієнко Д. Ігор Шевченко (1922–2009). *Український археографічний щорічник: нова серія*. Київ, 2010. Т. 18, Вип. 15. С. 715–718.
2. Гудзяк Б. До українського читача. Шевченко І. *Україна між Сходом і Заходом: нариси з історії культури до початку XVIII століття* / авторизований перекл. з англійської Марії Габлевич, під редакцією Андрія Ясіновського. Львів : Інститут історії церкви Львівської Богословської Академії, 2001. С. XIII–XIV.
3. Домановський А. М. Плавання до Візантії океаном Ігоря Шевченка. *Схід–Захід: історико-культурологічний збірник*. Харків : ТОВ «НТМТ», 2009. Вип. 13–14. Спец. вид.: Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи / за ред. В. Кравченка. С. 420–422. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Domanovskiy_Andrii/Plavannia_do_Vizantii_Okeanom_Ihorja_Shevchenka.pdf.
4. Дубровіна Л., Солонська Н. Презентація книги «Грецькі рукописи у зібраннях Києва. Каталог». *Бібліотечний вісник*. 2000. № 4. С. 42–44.
5. Дулерайн Ю. Ігор Шевченко, один із найвидатніших українців минулого століття, помер у США. 2010. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1924524.html>.
6. Лучук О. Ігор Шевченко і Джордж Орвел: історія одного перекладу (До 90-річчя від дня народження Ігоря Шевченка і 65-річчя публікації першого українського перекладу «Колгоспу тварин»). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Історичні науки. Острог, 2013. Вип. 21. С. 127–132.
7. М. Л. Шевченко Ігор. *Енциклопедія Українознавства. Словникова частина* / гол. ред. В. Кубійович. Париж; Нью-Йорк : Вид-во «Молоде життя», 1984. Т. II/10. С. 3812.
8. Орвелл Дж. Колгосп тварин: казка / з англ. мови перекл. Іван Чернятинський. Мюнхен : Прометей, 1947. 91, 9 с.

9. Сидорчук Т. Омелян Прицак та видавнича діяльність Українського наукового інституту Гарвардського університету в 1970–1990-х рр. *Славістична збірка*. 2018. Вип. IV. С. 125–137. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15688/Sydorchuk_Omelian_Pritsak_ta_vydavnycha.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

10. Скуба В. «Затятий космополіт»: життєвий шлях Ігоря Шевченка, українця, що викладав у Гарварді, – відповідь на запитання, чому важлива якісна освіта? *День*. Київ, 2011. 18 лютого (№ 29). URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/zatyaty-kosmopolit>.

11. Файда О. Ігор Іванович Шевченко (1922–2009). *Проблеми слов'янознавства*. 2011. Вип. 60. С. 345–347. URL: <https://byzantina.wordpress.com/2012/03/06/fayda1/>.

12. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом: нариси з історії культури до початку XVIII століття / авторизований перекл. з англійської Марії Габлевич, під редакцією Андрія Ясіновського. Львів : Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2001. XIX, 250 с., 5 карт.

13. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом: нариси з історії культури до початку 18 століття / авторизований перекл. з англійської Марія Габлевич, наук. ред. Андрій Ясіновський, вид. 2-е, випр. і доповн. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2014. XXXIII, 288 с., 5 карт.

14. Шевченко Ігор. Універсальний словник-енциклопедія. 4-те вид. Київ: Тека, 2006.

15. Шевченко І. Четыре мира и две загадки Максима Грека. *Море и берега: к 60-летию С. П. Карпова от коллег и учеников*. Москва : Индрик, 2009. С. 477–490.

16. Шрайнер П. Ганс-Георг Бек і візантійське богослов'я (до сторіччя видатного вченого): перша меморіальна лекція на пошану Ігоря Шевченка (Львів, 10 лютого 2011) / відп. ред. Андрій Ясіновський. Львів : Український Католицький Університет, 2012. 48 с.

17. Ясіновський А. Ю. Візантиністика. *Енциклопедія сучасної України*. Київ, 2005. Т. 4. С. 513–514.

18. Ясіна Л. Збіги у розбіжностях. *Крытыка*. 2012. N 5. URL: <https://krytyka.com/ua/articles/zbihy-u-rozbizhnostyakh>.

19. Ясіновський А. Незабутній пам'яті визначного вченого. *Свобода*. Джерсі-Сіті 2010. № 11. 12 березня. С. 24.

20. Ясь О. Шевченко Ігор Іванович. *Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України*. Київ : Наукова думка, 2013. Т. 10: Т–Я. С. 618–619.

21. Grimes W. Ihor Sevcenko, Byzantine and Slavic Scholar, Dies at 87. *The New York Times*. New York, 2010. January 5. URL: <http://www.nytimes.com/2010/01/05/world/europe/05sevcenko.html?partner=rss&emc=rss>.

22. Harvard Ukrainian Studies. Cambridge: Ukrainian Research Institute, Harvard University, 1983. Vol. VII: Okeanos: Essays presented to Ihor Ševčenko on his Sixtieth Birthday by his colleagues and students / Ed. by C. Mango and O. Pritsak with the assistance of U. M. Pasicznyk. 701 p.

23. Kozłowski M. Ihor Ševčenko (10 luty 1922 – 26 grudnia 2009). *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*. 2011. T. XLVI. P. 307–311.

24. Labunka M. The bibliography of Ihor Ševčenko. *Harvard Ukrainian Studies. Cambridge: Ukrainian Research Institute, Harvard University*. 1983. Vol. VII: Okeanos: Essays presented to Ihor Ševčenko on his Sixtieth Birthday by his colleagues and students / Ed. by C. Mango and O. Pritsak with the assistance of U. M. Pasicznyk. P. 5–26.

25. Mango C. Ihor Ševčenko as a Byzantinist. *Harvard Ukrainian Studies. Cambridge: Ukrainian Research Institute, Harvard University*, 1983. Vol. VII: Okeanos: Essays presented to Ihor Ševčenko on his Sixtieth Birthday by his colleagues and students / Ed. by C. Mango and O. Pritsak with the assistance of U. M. Pasicznyk. P. 1–2.

26. An Orthodox Pomjanyk of the Seventeenth-Eighteenth Centuries / Ed. by Moshe Altbauer; Ihor Ševčenko and Bohdan Struminsky. Cambridge : Harvard Ukrainian Research Institute, 1989. 292 p.

27. Pritsak O. Ihor Ševčenko. *Harvard Ukrainian Studies. Cambridge: Ukrainian Research Institute, Harvard University*, 1983. Vol. VII: Okeanos: Essays presented to Ihor Ševčenko on his Sixtieth Birthday by his colleagues and students / Ed. by C. Mango and O. Pritsak with the assistance of U. M. Pasicznyk. P. 3–4.

28. Pritsak O. Preface. *Harvard Ukrainian Studies. Cambridge: Ukrainian Research Institute, Harvard University*, 1983. Vol. VII: Okeanos: Essays presented to Ihor Ševčenko on his Sixtieth Birthday

by his colleagues and students / Ed. by C. Mango and O. Pritsak with the assistance of U. M. Pasiecznyk. P. XI–XIII.

29. Ševčenko Ihor. *Encyclopedia of Ukraine* / Ed. Danylo Hussar Struk. Toronto ; Buffalo ; London : University of Toronto Press Incorporated, 1984. Vol. IV: Ph–Sr. P. 602.

30. Sevcenko I. «Ljubomudrejsij Kyr» Agapit Diakon: On a Kiev Edition of a Byzantine Mirror of Princes with a facsimile reproduction. *Recenzija*. Cambridge, 1974. Vol. 5, No. 1. 63 p.

31. Ševčenko I. Many worlds of Peter Mohyla. *Harvard Ukrainian Studies. Cambridge: Ukrainian Research Institute, Harvard University*, 1984. Vol. VIII, N 1–2: The Kiev Mohyla Academy: commemorating the 350th anniversary of its founding (1632). P. 9–44.

32. Ševčenko I. On the Greek Poetic Output of Maksim Grek. *Palaoslavica*. 1997. Vol. 5. P. 181–276.

33. Voltaire. Podbój Flandrii (Wiek Ludwika XIV, rozdział 8) / [tłumaczył I. Ś.]. *Ignis, miesięcznik młodzieży szkolnej*. Warsaw, 1938. N 2. P. 29–32.

References

1. Hordiienko, D. (2010). Ihor Shevchenko (1922–2009) [Ihor Ševčenko (1922–2009)]. *Ukrainskyi arkeohrafichnyi shchorichnyk: nova seria*, 18, 15, 715-718. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

2. Gudziak, B. (2001). Do ukraïnskoho chytacha [To the Ukrainian reader]. In *Shevchenko I. Ukraina mizh Skhodom i Zakhodom: narysy z istorii kultury do pochatku XVIII stolittia* [Ukraine between East and West: essays of the history of culture to the beginning of the XVIII century] (pp. XIII-XIV). Lviv, Ukraine: Instytut istorii tserkvy Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii. [In Ukrainian].

3. Domanovskiy, A. M. (2009). Plavannia do Vizantii Okeanom Ihoria Shevchenka [Sailing to Byzantium by the Ocean of Ihor Ševčenko]. In Kravchenko V. (Ed.). *Ckhid–Zakhid: istoriko-kulturolohichnyi zbirnyk* [East-West: historical and cultural collection], 13-14: *Spets. vyd.: Istorychna pamiat i totalitaryzm: dosvid Tsentralno-Skhidnoi Yevropy*, 420-422. Kharkiv, Ukraine: TOV "NTMT". Retrieved from https://shron1.chtyvo.org.ua/Domanovskiy_Andrii/Plavannia_do_Vizantii_Okeanom_Ihoria_Shevchenka.pdf. [In Ukrainian].

4. Dubrovina, L., & Solonska, N. (2000). Prezentatsiia knyhy "Hretski rukopysy u zibranniakh Kyieva. Katalog" [Presentation of the book "Greek manuscripts in the collections of Kyiv. Catalog"]. *Biblioteknyi Visnyk – Library journal*, 4, 42-44. [In Ukrainian].

5. Dulerain, Yu. (2010). Ihor Shevchenko, odyz iz naivdatnishykh ukraïntsyv mynuloho stolittia, pomer u SShA [Ihor Ševčenko, one of the most prominent Ukrainians of the last century, died in the United States of America]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/1924524.html>. [In Ukrainian].

6. Luchuk, O. (2013). Ihor Shevchenko i Dzhordzh Orvel: istoriia odnoho perekladu (Do 90-rychchia vid dnia narodzhennia Ihoria Shevchenka i 65-rychchia publikatsii pershoho ukraïnskoho perekladu "Kolhospu tvaryn") [Ihor Ševčenko and George Orwell: the history of one translation (To the 90th anniversary of the birth of Ihor Ševčenko and the 65th anniversary of the publication of the first Ukrainian translation of "Animal Farm")]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*, 21, 127-132. [In Ukrainian].

7. M. L. (1984). Shevchenko Ihor [Ševčenko Ihor]. In Kubiiovych V. (Ed.). *Entsyklopediia Ukrainoznavstva. Slovykova chastyna* [Encyclopedia of Ukraine. Vocabulary part]. (Vol. II/10, p. 3812). Paris, France; New-York, USA: Vyd-vo "Molode zhyttia". [In Ukrainian].

8. Orvell, Dzh. (1947). Kolhosp tvaryn: kazka [Animal Farm: a fairy story]. Munich, Germany: Prometei. [In Ukrainian].

9. Sydorchuk, T. (2018). Omelian Pritsak ta vydavnycha diialnist Ukraïnskoho naukovoho instytutu Harvardskoho universytetu v 1970–1990-kh rr. [Omelian Pritsak and publishing activities of the Ukrainian Research Institute at Harvard University in the 1970s and 1990s]. *Slavistychna zbirka*, IV, 125-137. Kyiv, Ukraine. Retrieved from http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15688/Sydorchuk_Omelian_Pritsak_ta_vydavnycha.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [In Ukrainian].

10. Skuba, V. (2011, February 18). "Zatiaty kosmopolit": zhyttievyi shliakh Ihoria Shevchenka, ukraïntsia, shcho vykladav u Harvardi, – vidpovid na zapytannia, chomu vazhlyva yakisna osvita? ["Stubborn cosmopolitan": the life of Ihor Ševčenko, a Ukrainian who taught at Harvard, is the answer to the question, why is quality education important?]. *Den*, 29. Kyiv, Ukraine. Retrieved from: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/zatyaty-kosmopolit>. [In Ukrainian].

11. Faïda, O. (2011). Ihor Ivanovych Shevchenko (1922–2009) [Ihor Ivanovych Ševčenko (1922–

2009)]. *Problemy slovianoznavstva* [Problems of Slavic Studies], 60, 345-347. Retrieved from <https://byzantina.wordpress.com/2012/03/06/fayda1/>. [In Ukrainian].

12. Shevchenko, I. (2001). *Ukraina mizh Skhodom i Zakhodom: narysy z istorii kultury do pochatku XVIII stolittia* [Ukraine between East and West: essays on the history of culture to the beginning of the eighteenth century]. Lviv, Ukraine: Instytut Istorii Tserkvy Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii. [In Ukrainian].

13. Shevchenko, I. (2014). *Ukraina mizh Skhodom i Zakhodom: narysy z istorii kultury do pochatku 18 stolittia* [Ukraine between East and West: essays on the history of culture to the beginning of the 18th century]. (2nd rev. and suppl. ed.). Lviv, Ukraine: Vydavnytstvo Ukrainського katolytskoho universytetu. [In Ukrainian].

14. Shevchenko, I. (2006). *Universalnyi slovnyk-entsyklopediia* [Universal dictionary-encyclopedia]. (4th ed.). Kyiv, Ukraine: Teka. [In Ukrainian].

15. Shevchenko, I. (2009). *Chetyre mira i dve zagadki Maksima Greka* [Four worlds and two mysteries of Maximus the Greek]. In *More i berega: k 60-letiiu S. P. Karpova ot kolleg i uchenikov* [Sea and shores: To the 60th anniversary of S. P. Karpov from colleagues and students] (pp. 477-490). Moscow, Russia: Indrik. [In Russian].

16. Shraimer, P. (2012). *Hans-Georg Bek i vizantiiske bohoslavia (do storichchia vydatnoho vchenoho): persha memorialna lektsiia na poshanu Ihoria Shevchenka* (Lviv, 10 liutoho 2011) [Hans-Georg Beck and Byzantine theology (to the centenary of a prominent scientist): the first memorial lecture in honor of Ihor Ševčenko (Lviv, February 10, 2011)]. Lviv, Ukraine: Ukrainський Katolytsьkyi Universytet. [In Ukrainian].

17. Yasynovskiy, A. Yu. (2005). *Vizantynistyka* [Byzantine studies]. In *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. (Vol. 4, pp. 513-514). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

18. Yasina, L. (2012). *Zbihy u rozbizhnostiakh* [Coincidences in differences]. *Krytyka* [Criticism], 5. Retrieved from <https://krytyka.com/ua/articles/zbihy-u-rozbizhnostiakh> [In Ukrainian].

19. Yasynovskiy, A. (2010, March 12). *Nezabutnii pamiati vyznachnoho vchenoho* [Unforgettable memory of a prominent scientist]. *Svoboda*, 11, p. 24. USA: Jersey City. [In Ukrainian].

20. Yas, O. (2013). *Shevchenko Ihor Ivanovych* [Ševčenko Ihor Ivanovych]. Smolii V. A. et al. (Eds.). In *Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t.* [Encyclopedia of the History of Ukraine: in 10 volumes] (Vol. 10: T–Ya, pp. 618-619). Kyiv, Ukraine: Naukova dumka. [In Ukrainian].

21. Grimes, W. (2010, January 5). *Ihor Sevcenko, Byzantine and Slavic Scholar, Dies at 87*. *The New York Times*. New York, USA. Retrieved from <http://www.nytimes.com/2010/01/05/world/europe/05sevcenko.html?partner=rss&emc=rss>. [In English].

22. Mango, C., Pritsak, O., & Pasicznyk, U. (Eds.) (1983). *Harvard Ukrainian Studies, VII: Okeanos: Essays presented to Ihor Ševčenko on his Sixtieth Birthday by his colleagues and students*, 701. Cambridge, USA: Ukrainian Research Institute, Harvard University. [In English].

23. Kozłowski, M. (2011). *Ihor Ševčenko (10 luty 1922 – 26 grudnia 2009)*. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo–Wschodniej*, XLVI, 307-311. [In Polish].

24. Labunka, M. (1983). *The bibliography of Ihor Ševčenko*. *Harvard Ukrainian Studies, VII: Okeanos: Essays presented to Ihor Ševčenko on his Sixtieth Birthday by his colleagues and students*, 5-26. Cambridge, USA: Ukrainian Research Institute, Harvard University. [In English].

25. Mango, C. (1983). *Ihor Ševčenko as a Byzantinist*. *Harvard Ukrainian Studies, VII: Okeanos: Essays presented to Ihor Ševčenko on his Sixtieth Birthday by his colleagues and students*, 1-2). Cambridge, USA: Ukrainian Research Institute, Harvard University. [In English].

26. Altbauer, M., Ševčenko I., & Struminsky B. (Eds.) (1989). *An Orthodox Pomjanyk of the Seventeenth-Eighteenth Centuries*. Cambridge, USA: Harvard Ukrainian Research Institute. [In English].

27. Pritsak, O. (1983). *Ihor Ševčenko*. *Harvard Ukrainian Studies, VII: Okeanos: Essays presented to Ihor Ševčenko on his Sixtieth Birthday by his colleagues and students*, 3-4). Cambridge, USA: Ukrainian Research Institute, Harvard University. [In English].

28. Pritsak, O. (1983). *Preface*. *Harvard Ukrainian Studies, VII: Okeanos: Essays presented to Ihor Ševčenko on his Sixtieth Birthday by his colleagues and students*, XI-XIII). Cambridge, USA: Ukrainian Research Institute, Harvard University. [In English].

29. (1984). *Ševčenko Ihor*. Hussar Struk D. (Ed.). In *Encyclopedia of Ukraine* (Vol. IV: Ph–Sr, p. 602). Toronto, Canada; Buffalo; London: University of Toronto Press Incorporated. [In English].

30. Sevcenko, I. (1974). "Ljubomudrejsij Kyr" Agapit Diakon: On a Kiev Edition of a Byzantine Mirror of Princes with a facsimile reproduction. *Recenzija*, 5, 1, 63 p. [In English].

31. Ševčenko, I. (1984). Many worlds of Peter Mohyla. *Harvard Ukrainian Studies*, VIII, 1-2: *The Kiev Mohyla Academy: commemorating the 350th anniversary of its founding (1632)*, 9-44). Cambridge, USA: Ukrainian Research Institute, Harvard University. [In English].

32. Ševčenko, I. (1997). On the Greek Poetic Output of Maksim Grek. *Palaeoslavica*, 5, 181-276. [In English].

33. I. Ś. (Trans.) (1938). Voltaire. Podbój Flandrii (Wiek Ludwika XIV, rozdział 8). *Ignis, miesięcznik młodzieży szkolnej*, 2, 29-32. [In Polish].

Tetyana Antonyuk,

<https://orcid.org/0000-0002-6446-2795>,

Doctor of Historical Sciences,

Leading Researcher,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Olesya Dzyra,

<https://orcid.org/0000-0002-3928-3824>,

Candidate of Historical Sciences,

Head of the Department

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Victoria Antonova,

<https://orcid.org/0000-0002-0788-5505>,

Junior Researcher,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

BYZANTOLOGIST, RESEARCHER OF UKRAINIAN AND SLAVIC STUDIES IHOR ŠEVČENKO (1922–2009): ON THE OCCASION OF THE EXHIBITION DEDICATED TO THE 100TH ANNIVERSARY OF HIS BIRTH IN THE V. I. VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE

The aim of the article is to reveal the content and composition of the book exhibition in the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (VNLU), dedicated to the outstanding scientist Igor Shevchenko, Byzantologist, Slavist, Ukrainian scholar and representing his scientific heritage as a representative of Ukrainian and world science of the 20th – early 21st centuries, his contribution to the development of the humanities, cooperation with scientific and educational institutions of Ukraine and dedicated to the 100th anniversary of the birth of the scientist on February 10, 1922. **The research methodology** is based on the use of the principle of historicism and objectivity, chronological, historical-comparative, biographical and bibliographic methods, analysis and synthesis of the composition of his book collection from the VNLU fonds. **The scientific novelty** lies in the fact that the scientific publications of Igor Shevchenko, which make up a collection of his published works, as well as those associated with his name, are presented by the Department of Foreign Ukrainian Studies of the VNLU for wide acquaintance for the first time. The collaboration of the scientist with scientific and educational institutions of Ukraine in the late XX – early XXI centuries is revealed. **The conclusions** state that the scientific works of I. Shevchenko and bibliographic publications dedicated to him by various scientists about his contribution in the development of science, make it possible to trace his life path, his formation and development as a scientist and Ukrainian figure, to establish the significance of his contribution to Ukrainian and world science. The exhibition reveals the book heritage of the scientist, which for a long time before independence was not in the public domain for the wide scientific community in Ukraine. The value of this bookish decline is significant for further development of historical and philological studies in Ukraine.

Key words: works of professor Ihor Ševčenko, Byzantine studies, Ukrainian studies, Slavic studies, Foreign Ukrainian, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine.

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine

3, Holosiivskyi ave, Kyiv, 03039, Ukraine

e-mail: antoniuktd@nbuv.gov.ua

e-mail: dzyra@nbuv.gov.ua

e-mail: anaisant196@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 20.05.2021 р.